

Віктор Дехтярук,
студент-магістрант історичного факультету
Криворізького педагогічного інституту ДВНЗ
Криворізького національного університету

ПОХІД ЧЕРВОНОЇ АРМІЇ В ЗАХІДНУ УКРАЇНУ У ВЕРЕСНІ 1939 РОКУ

У статті показано перебіг подій радянсько-польської (вересневої) війни 1939 р. на території Західної України. Розкрито бойові дії Червоної армії, хід військових операцій, аналізується рівень її боєздатності організаційне забезпечення, досліджуються сили воюючих сторін та військові втрати з польського та радянського боку.

Ключові слова: Друга світова війна, Західна Україна, радянсько-німецький договір про ненапад, радянсько-польська (Вереснева) війна 1939 р., Червона армія, вермахт, польська армія, Український фронт, стрілецький корпус, стрілецька дивізія, танкова бригада.

Актуальність теми. Початок Другої світової війни став часом кардинальних політичних і соціальних перетворень у Західній Україні, спричинених геополітичною ситуацією в Центральній і Східній Європі. Як відомо, західноукраїнські землі були одним із головних об'єктів торгу при розподілі території Польщі згідно статей додаткових таємних протоколів до угод між Німеччиною та СРСР від 23 серпня та 28 вересня 1939 р. Після вересневих подій 1939 р. відбулося приєднання західноукраїнських земель до Радянської України. Тогочасні політики та історики оцінили цей факт як здійснення одвічної мрії багатьох поколінь трудящих західноукраїнських земель до возз'єднання в єдиній Українській РСР. Прихід Червоної Армії трактувався ними не інакше як «визвольний». І він мав на меті, як сказано у ноті радянського уряду, врученій польському послу в Москві 17 вересня 1939 р., «...взяти під захист життя і майно населення Західної України і Білорусії», не допустивши тим самим уже на початку Другої світової війни окупації краю гітлерівськими військами.

З вересня 1939 до червня 1941 р. Західна Україна була окупована і включена до складу СРСР. За цей період відбулися докорінні зміни у всіх сферах життя регіону: націоналізація підприємств, перехід від ринкових відносин до планової економіки, зміна правлячих еліт, заборона незалежних партій та газет, масові репресії, реформи в освіті та охороні здоров'я. Тоталітарний сталінський режим встановив контроль над пресою, освітою, народним господарством. Відбулися значні переміщення населення – прибуття біженців з окупованої німцями території Польщі, приїзд великої кількості службовців з СРСР, чотири хвилі депортацій. Всі ці трансформації наклали відбиток на пам'ять місцевих жителів.

Мета дослідження – дослідити особливості та характерні риси окупації радянським тоталітарним режимом території Західної України у 1939 р.

Похід Червоної армії на Західну Україну у вересні 1939 р. був прямим наслідком початку Другої світової війни. Він також зумовлювався радянсько-німецьким договором про ненапад від 23 серпня 1939 р. Зокрема, згідно з таємним додатковим протоколом цього договору, визначалися зони впливу двох держав Німеччини та СРСР у Східній Європі. Відносно Польщі, то її східні території, куди входили в той час західноукраїнські землі, мали бути зайняті Радянським Союзом.

Історіографічний огляд літератури. В сучасній українській історіографії проблема «возз'єднання» не втратила своєї актуальності. Оцінки вітчизняних істориків подій 1939–1941 рр. відрізняються від однозначних схвальних, що звучали у радянський час. Визнаючи певний позитив в об'єднанні всіх українських земель в єдиній державі, українські дослідники об'єктивно і критично висвітлюють події пов'язані з «радянізацією» західних областей України, змальовуючи при цьому чисельні факти репресій, переслідувань діячів українського національно-визвольного руху і греко-католицької церкви, що мали місце в той час.

Виклад основного матеріалу. Радянсько-польській (Вересневій) війні 1939 р. передували досить ґрунтовні воєнні приготування. Ще з травня 1939 р. радянське

військове керівництво, враховуючи зростання міжнародної напруги, розпочало розробку нової системи мобілізаційного розгортання Червоної армії. Основна ідея зводилася до того, щоб створити постійну армію, готову до використання при мінімальному мобілізаційному розгортанні. Також враховуючи близьку можливість використання Червоної армії, вирішено було перевірити готовність прикордонної смуги на Заході для зосередження і використання військ. 4 серпня начальники штабів ЛВО, КалВО, БОВО та КОВО отримали директиву Генштабу, згідно з якою в період із 15 серпня до 1 вересня 1939 р. потрібно було провести відповідну рекогносцировку.

У зв'язку з початком німецько-польської війни 2 вересня 1939 р. на радянсько-польському кордоні був уведений режим посиленої охорони. 3 вересня 1939 р. Політбюро ЦК ВКП (б) ухвалило таємне рішення щодо продовження на місяць терміну служби червоноармійців і молодших командирів, які підлягали демобілізації, унаслідок чого в РСЧА було затримано 310 тис. чоловік. Із 7 вересня 1939 р. під виглядом великих навчальних зборів відбулася часткова мобілізація Червоної армії. Зокрема, розпочався призов 2,6 млн запасників 7-х військових округів, у тому числі 2-х, розташованих на українському терені, КВО і ХВО [8, с. 65]. 11 вересня 1939 р. на базі БОВО і КОВО були утворені й розгорнуті управління Білоруського та Українського фронтів.

Червона армія отримала наказ про наступ і початок військової кампанії проти Польщі 14 вересня 1939 р. (директива наркома оборони СРСР К. Ворошилова № 16634 від 14.09.1939 р.). Відповідно до цього 17 вересня о 5 годині ранку радянські війська перейшли польський кордон і розпочали наступ на територію Західної України та Західної Білорусії. Тим самим Радянський Союз вступив у Другу світову війну. Слід зауважити, що Сталін не поспішав розпочати свою збройну акцію проти Польщі, незважаючи на неодноразові звернення з боку Німеччини, яка прагнула перекласти тягар розгрому польської армії частково на плечі СРСР. Вичікувальною позицією Сталін хотів перекласти всю відповідальність за агресію на Німеччину, дочекавшись

повідомлень про взяття Варшави чи про втечу польського уряду закордон, що дозволило би певним чином «зберегти обличчя». Проте маніакальна боязнь Сталіна перед можливістю створення Західноукраїнської держави (у результаті німецького розгрому Польщі), а також стрімке наближення німецької армії до західноукраїнських земель вирішило питання початку військових дій із боку Радянського Союзу.

До бойових дій були залучені два великих угруповання радянських військ (сім армій, одна кінно-механізована група, 617 588 осіб, 4954 гармат і мінометів, 4733 танків, 3298 літаків), які склали потім Український та Білоруський фронти. Цим угрупованням Червоної армії у Східній Польщі протистояли лише частини КОП (Корпусу охорони прикордоння) та певна кількість тилових і запасних частин армії. Загалом на 17 вересня 1939 р. у східних землях польські збройні сили нараховували 370 тис. осіб (80 % із них становили погано озброєні та ненавчені резервісти) при 540 гарматах і 70 танках [8, с. 66]. Зрозуміло, що ці слабоозброєнні війська мали небагато шансів у протистоянні із Червоною армією.

У свою чергу, перед радянськими військами не ставилося за мету як першочергове пряме знищення польських військових частин. Завданням Червоної армії було чим швидше зайняти територію Західної України, уникати, наскільки це можливо, бойових зіткнень. У наказах радянським військовим підрозділам давалася вказівка не допускати прямих фронтових дій, діяти шляхом обходу із флангів, оточення і розкладу польської армії, а також не застосовувати зброї проти польських частин, які не чинять опору. Заборонялися артобстріли та бомбардування міст і населених пунктів [7, с. 109; 4, с. 35].

На північному фланзі Українського фронту на ділянці біля 230 км наступала 5-та армія, яка включала в себе 15-й і 8-й стрілецькі корпуси. Основний напрям удару скеровувався на Рівне – Луцьк – Ковель – Володимир-Волинський. 60-та стрілецька дивізія, хоч і виконувала допоміжну роль, але на неї покладалося досить складне завдання – наступ на Сарни та подолання Сарненського укріпленого району.

Зауважимо, що 15-й стрілецький корпус (45 і 87 СД) мав за найближче завдання вийти на Горинь і до кінця дня 17 вересня зайняти Рівне. Натомість 8 стрілецький корпус (44 і 81 СД), 36 танкова бригада (ТБ) повинен був до кінця цього ж дня зайняти Дубно. 18 вересня обидва корпуси мали зайняти Луцьк і рухатися в сторону Володимира-Волинського.

Однак, незважаючи на це, головні ударні сили 5-ї армії не виконали завдання на цей день. Дубно так і не було зайняте 17 вересня, як планувалося. Штаб армії, занепокоєний сповільненням темпів просування в другій половині дня, 17 вересня поставив завдання перед 8 СК і зокрема командиром 36 ТБ зайняти місто. Для захоплення Дубна, 36 ТБ була зміцнена батальйоном піхоти і двома протитанковими артилерійськими батареями. О 3-й годині 18 вересня танкові батальйони оточили місто з півночі, сходу і півдня й після короткого бою з дубнівським гарнізоном у передмісті о 7-й годині захопили його. Було взято в полон 5,5 тис. солдатів і 500 офіцерів, трофеями радянських військ стало 12 гармат, 70 кулеметів, 3 тис. рушниць, 50 автомобілів і 6 ешелонів із озброєнням [2, с. 113]. Здобувши Дубно, 36 ТБ продовжили марш на Луцьк. Об 11 годині вона досягла Млинова, де отримала наказ командувача 5-ю армією Советнікова про взяття Луцька до кінця дня. Командувач польських військ у Луцьку бригадний генерал Петро Скуратович дав наказ про згортання оборони і вирушення в напрямку Львова, а далі до румунського чи угорського кордону. У самому місті залишалася невелика команда, яка мала охороняти мости на Стиру, і військові транспорти, які прибували зі сходу і півночі. Всі збройні формування, які приїжджали до Луцька, потрібно було направляти слідом за групою генерала Скуратовича. Тоді ще невідомо було, що генерал Скуратович 18 вересня в Горохові розпустив свою групу. Солдатів, родом зі східних окраїн (переважно українці, яких у вересні 1939 р. у польському війську перебувало біля 110 тис. [9, с. 6], і білоруси), демобілізовано, а решта відділів долучилася до групи «Дубно» і пішла в напрямку Володимира-Волинського.

Просуваючися вслід за відступаючими групами польських військ, з'єднання 15-го стрілецького корпусу (розвідбатальйон 45-ї СД) о 4.00 21 вересня вступили в Ковель. Польські частини, які знаходилися в місті, організованого опору не чинили і відходили па захід. Роззброїти їх не вдалося через відсутність достатніх сил. Тим часом 60-та стрілецька дивізія 19 вересня досягла Сарненського укріпрайону, зав'язавши бій за оволодіння ним. Радянським частинам прийшлося боротися з ДОТами противника па правому березі р. Случ. У ході дводенних боїв радянські війська прорвали укріпрайон на фронті біля Тинного і 21 вересня вступили в Сарни, звідки польські частини відійшли в Полісся.

Взяття Володимир-Волинського було доручено 36 ТБ комбрига Богомолова, яка це завдання мала виконати до кінця дня 19 вересня. Для підтримки бригаді виділявся стрілецький батальйон і батарея протипіхотної артилерії. Після короткої підготовки вона, маючи у своєму складі 206 танків і 23 бронемашини, о 17.30 з Торчина (прибувши туди з Луцька) вирушила на Володимир-Волинський.

17 вересня на ранковому шикуванні гарнізону вояки-українці, яких серед піхотинців було 75 %, заявили, що вони з більшовиками воювати не будуть. Їх було демобілізовано і роззброєно. Щодо поляків, то частина з них створила загони добровольців для переходу за Буг або на південь, інша покинула військо, частина залишилася в місті. Коли увечері 19 вересня старшому тут генералові Сморовінському повідомили про наближення радянських військ, наказу про організацію оборони та бойових дій він не віддав.

Передові відділи 36 ТБ підійшли до Володимира-Волинського 19 вересня біля 21 години, увійшовши в місто в районі військових казарм. При цьому було відкрито вогонь і вівся обстріл із танків. Біля півночі, після короткого бою, у районі школи підхорунжих, на пропозицію генерала Сморовінського, відбулися переговори з комбригом Богомоловим, унаслідок яких досягнуто домовленості про припинення вогню до 6 годин ранку наступного дня. Вранці переговори тривали, і генерал Сморовінський прийняв радянські умови. Солдати після складання зброї могли бути

вільними, а офіцери з напоясною зброєю мали відходити в трьох напрямках: Вільно, Львів, Варшава. Офіцери варшавської групи, яких було найбільше, після виходу з міста були оточені червоноармійцями, і їх під конвоєм повели до Луцька, а звідти – до Катині.

На південь від 5-ї армії, по центру Українського фронту, на ділянці майже 90 км вела наступ 6-та армія. Вона складалася із 17-го стрілецького і 2-го кавалерійського корпусів (80 тис. осіб, 630 гармат і мінометів, 675 танків) [6, 300]. Основний напрямок удару спрямовувався на Тернопіль – Львів – Перемишль.

О 4.00 17 вересня штурмова група прикордонників і червоноармійців захопила Волочиський міст. О 4.30 війська 17 СК нанесли артилерійський удар вогневим точкам і опорним пунктам противника і о 5 годині форсували р. Збруч, використавши захоплений міст і наведені переправи. При цьому опір із польського боку практично був відсутній. Після того частини 17 СК звернулися у походні колони і рушили в сторону Тернополя. Цього ж дня (17 вересня) о 18.00 10 танкова бригада увійшла в місто. Під час перестрілок, що відбувалися з 10 до 14 години 18 вересня, радянська сторона втратила трьох осіб і 36 були поранені. У полон було взято 600 польських військовослужбовців.

З'єднання 2-го кавкорпусу, яке наступало північніше, вранці 18 вересня форсувало р. Серет, і о 10.00 отримало наказ швидким темпом рухатися до Львова й оволодіти ним. Однак виконанню цього завдання перешкоджали дві обставини: по-перше, у Львові знаходився значний польський гарнізон під командуванням бригадного генерала Владислава Лянгера, частини 36-ї піхотної дивізії, група «Гродно», два дивізіони артилерії – всього біля 15 тис. солдатів і 1,5 тис. офіцерів, а також батальйони цивільної оборони [3, с. 39]. По-друге, на Львів наступав вермахт, війська якого упродовж 12-18 вересня силами 1-ї і 2-ї гірсько-піхотних дивізій майже повністю оточили місто (з півночі, заходу і півдня).

Для швидшого просування до Львова командиром корпусу був сформований моторизований загін (600 багнетів на автомобілях та 35 танків) під командуванням командира

5-ї дивізії комбрига Шарабурка. Після нічного маршу о 2.00 19 вересня він підійшов до міста і був обстріляний польською артилерією. Однак, незважаючи на це, а також вуличні барикади, передовий розвідувальний батальйон (у складі шести танків) добрався до центру міста. Тут його зустріли вогонь батареї, а також рушнично-кулеметним та револьверним вогнем, що вівся з казарм та будинків. Один танк був підбитий. Під ранок, біля 4.30, вогонь припинився з обох сторін. Біля 5.00 командир бригади віддав наказ розвідувальному батальйону залишатися в місті, заклавши виходи східної околиці Львова, решті танків вийти на Винники.

20 вересня підійшли головні сили 2-го кавкорпусу, потім танкові з'єднання. У Винниках розташувався штаб командувача 6-ї армії Голикова. Після переговорів із німецькою стороною (яка мала намір розпочати штурм Львова), що вийшли на рівень Москви та Берліну ввечері 20 вересня, німецькі війська отримали наказ відійти від міста. Вранці 21 вересня почалися переговори з польським командуванням. Вони відбувалися в декілька раундів, і в результаті об 11.00 22 вересня було підписано акт капітуляції, який установлював порядок передачі міста і роззброєння гарнізону. О 14.00 війська 2-го кавкорпусу разом із танками 24-ї, 38-ї і 10-ї бригад увійшли в місто і за дві години зайняли його, придушивши опір окремих груп, що не підкорилися наказу про капітуляцію.

На південному фланзі Українського фронту була розгорнута 12-та армія. До її складу входили 4-й і 5-й кавалерійські, 25-й танковий, 13-й стрілецький корпуси (77 тис. осіб, 527 гармат і мінометів, 1133 танків). Ця наймобільніша група радянських військ наступала на фронті ПО кілометрів і мала завдання зайняти Коломию, Станіслав та Галич і в подальшому рухатися на Стрий і Дрогобич [8, с. 67].

О 5.00 війська армії приступили до форсування р. Збруч, що відбулося загалом успішно, незважаючи на певні труднощі (напередодні дощі розмили дороги і рівень води в річці піднявся). 18 вересня 23-тя ТБ вступила в Коломию, де було обеззброєно біля 10 тис. польських

військовослужбовців. Надвечір частини 25-го танкового корпусу вийшли на околиці Галича і наступного дня зайняли місто. 19 вересня загони 13-го стрілецького корпусу вступили у Станіслав і Калущ. У районі Галича велися значні бої із частинами 26-ї і 28-ї польських дивізій, у результаті в полон потрапило до 20 тис. поляків.

4-й кавкорпус, який вів наступ на правому фланзі 12-ї армії, через невдало проведену розвідку (у ніч на 17 вересня), завчасно себе виявив. Під час форсування Збруча він зустрів організований опір польських прикордонників і упродовж двох годин змушений був вести бої на кордоні, долаючи загороджувальну зону. У подальшому ним послідовно був зайнятий Рогатин, Ходорів, Жидачів, проте на середину 21 вересня він змушений був зупинитися. Далі – шлях у район Стрия, де знаходилися німці. 57-ма піхотна дивізія 14-ї армії вермахту витіснила звідти групу польських військ і зайняла 17 вересня Дрогобич, а 18-го – Стрий.

Така ситуація, а також поведінка німецької армії під Львовом, дуже занепокоїла Сталіна. Тому відразу після вступу Червоної армії в Польщу в Москві розпочався новий тур переговорів із Німеччиною. Уже ввечері 18 вересня в бесіді із Шуленбургом Сталін прямо заявив, що в нього є певні сумніви щодо того, чи буде німецька сторона суворо дотримуватися попередніх територіальних домовленостей, оскільки відомо, що військові не люблять повертати завойовані території. Наступного дня Молотовим було повідомлено Шуленбурга, що начальник оперативного відділу вермахту Варлімонт ознайомив радянського військового аташе в Берліні з картою, на якій нанесений майбутній кордон рейху. Згідно з нею, Львів залишається на німецькій стороні.

У результаті подальших переговорів 21 вересня було узгоджено демаркаційну лінію для військ обох сторін (вона відповідала умовам таємного протоколу від 23 серпня 1939 р.) і підписано радянсько-німецький протокол. У ньому зазначалося, що частини вермахту починають відвід військ, розпочинаючи із 22 вересня, а радянські війська продовжують знову свій шлях на захід із світанку 23 вересня. Віддаль між двома арміями мала відповідати в середньому

20-кілометровому інтервалу. Цим завершується перший етап польської вересневої кампанії Червоної армії.

23 вересня війська Українського фронту відновили свій рух на захід. На ділянці 5-ї армії на північному фланзі наступали з'єднання 15-го СК. У ніч із 23 на 24 вересня розвідбатальйон 45-ї стрілецької дивізії вступив у Любомль. Однак невдовзі стало відомо про події, що передували цьому. 20 вересня в місто увійшли німецькі війська, роззброївши польський гарнізон. 21 вересня німці залишили місто, а наступного дня група польських військ зробила на нього напад. Розігнала й обеззброїла міліцію, убивши 7 міліціонерів, і в 11.00, 23 вересня, на перегоні Любомль Ягодин обстріляла поїзд і забрала паровоз.

Шоста армія відновила рух на захід 25 вересня, не зустрівши на своєму шляху більш-менш серйозного опору противника. О 9.00 29 вересня з'єднання 17-го СК вступили до Перемишля і почали його прийом від німецького командування. На час 25 вересня війська 6-ї армії вийшли на рубіж середньої течії р. Сян від Білгорая до Перемишля.

На ділянці 12-ї армії з'єднані групи 13-го СК о 16.30 22 вересня вступили в щойно залишений німецькими військами Стрий, а 24 вересня ввійшли у Дрогобич. 23 вересня 23-тя ТБ вийшла до Борислава, зайнятого німецькими військами. Наступного дня місто було передано Червоній армії. 4-й кавкорпус 26 вересня досяг району Судкович, де о 21.00 отримав наказ підготуватися до бою з польською кавалерійською групою (біля 4 тис. чоловік) генерала В. Андерса, яка від Холма пробивалася до угорського кордону. О 16.30 27 вересня два уланські полки групи Андерса атакували 148-й кавполк, проте були зустрінуті артвогнем і контратакою, що змусило їх відійти. У ході тригодинного бою поляки втратили 300 осіб убитих, 200 полонених, чотири гармати і сім кулеметів. Наступного дня група була розсіяна. Генералу Андерсу разом із кількома офіцерами спочатку вдалося зникнути, однак пізніше, 30 вересня, він потрапив у полон [4, с. 37; 6, с. 343].

5-й кавкорпус, який діяв південніше 24 25 вересня, поряд із просуванням на захід, розпочав прочісування передгір'їв Карпат. 26 вересня 16-та кавдивізія зайняла

Турку, а її 9-й полк прибув на станцію Бескид, зайняту, як виявилось, 23 вересня угорськими військами. Спроба контакту з ними призвела до збройного конфлікту, який вирішився після переговорів (угорці відійшли до кордону). 28 вересня 5-й кавкорпус вийшов до верхів'їв р. Сян і на кордон з Угорщиною.

Досить серйозні проблеми виникли у радянських військ, які діяли на Поліссі на стику Білоруського і Українського фронтів. Тут знаходилася польська оперативна група «Полісся» (біля 18 тис. осіб). Передана з Білоруського в Український фронт 52-га стрілецька дивізія 27 вересня просувалася північніше Прип'яті від Кобри на Влодаву. О 16 годині її 491-й танковий батальйон і 53-й протитанковий дивізіони зайняли Шацьк. Вранці 28 вересня в Шацьку з'явився чоловік, який повідомив, що в лісі південно-східніше від міста ескадрон поляків хоче здатися в полон. Не перевіривши інформацію, 411-й танковий батальйон рушив колоною і в дефіле озер Люцемир і Кругле був обстріляний артилерією противника, втративши сім осіб. В цей час штаб дивізії рухався розділеним на колони, що спричиняло проблеми зі зв'язком. Атаковані радянські частини, не маючи зв'язку з командуванням дивізії, стали відходити. У ніч на 29 вересня поляки знову зайняли Шацьк.

28 вересня 58-й стрілецький полк і розвідбатальйон 52-ї СД на перешийку між р. Західний Буг і оз. Пулемецьке вступили в бій із групою противника, яка мала у своєму розпорядженні значну кількість станкових і ручних кулеметів та гармат. Довідавшись про поранення командира, призовані по мобілізації солдати стали розбігатися по лісу, і лише загін кількістю біля 100 кадрових солдатів при підтримці артилерії зміг із зусиллям зупинити противника.

Тим часом 411-й ТБ, який вів бій за оволодіння Шацьком і прагнув вийти в тил полякам через дефіле озер Чорне і Люцемир, був розстріляний протитанковими гарматами. Бої, які тривали до наступного дня показали, що особовий склад 52-ї стрілецької дивізії, який зник до відносно спокійного просування по території Західної Білорусії, виявився не готовим до жорсткого опору противника. Діючи в ліисто-болотяній місцевості, підрозділи дивізії часто не

мали зв'язку один з одним і практично ніяк не управлялися. Лише на ранок 29 вересня командуванню дивізії вдалося навести порядок у частинах. Усе це призвело до затягування боїв і надто високих втрат: 81 особу було вбито (у тому числі й командир 41-го танкового батальйону капітан Несенюк) і 184 поранено (у тому числі командир дивізії полковник Руссіянов), підбито п'ять танків і три протитанкові гармати [6, с. 345]. 30 вересня залишки польської групи біля 16.30 переправилися через р. Західний Буг.

28 вересня 1939 р. у Москві був підписаний договір між Радянським Союзом і Німеччиною, відповідно до якого встановлювався новий кордон між двома державами. Цей договір практично підвів підсумок польській вересневій компанії 1939 р. Червоної армії. 5 жовтня 1939 р. вона відійшла на лінію Піси, Нарви, Бугу і Сяну.

У цілому Червона армія виконала покладене на неї завдання. Вона просунулась на захід від старих радянських кордонів на відстань від 250 до 350 км і зайнявши територію 195 тис. км². Однак уже в цій, досить необтяжливій місії, виявилися вади, що свідчили про невисокий рівень її боєздатності.

Попри те, що стратегічна операція щодо захоплення Західної України і Західної Білорусії була досить ретельно розроблена Генштабом та забезпечена значною чисельною перевагою над противником у живій силі і техніці, попри слабкий опір польських військ, втрати радянської сторони виявилися невиправдано високими, склавши на ділянці українського фронту 491 загиблих і 1359 поранених [4, с. 41]. (Загалом втрати поляків під час війни нараховували 3,5 тис. осіб убитими і 20 тис. пораненими) [8, с. 68]. Це пояснюється слабкою підготовкою і особового складу з'єднань Червоної армію (значну частину яких складали запасники), а також незадовільним керівництвом військами командними кадрами. Радянські військові документи цього часу рясніли повідомленнями про низьку ефективність ведення бойових дій, чисельні випадки паніки і дезорганізації, які нерідко навіть призводили до перестрілок між своїми піхотними, кавалерійськими, інколи і танковими частинами. Подекуди гнітюче враження справляв зв'язок. В ході бойових дій

спостерігалися також контакти і взаємодія радянських військ з німецькою армією, що відіграло важливу роль у деморалізації та остаточному розгромі польських збройних сил і падінні польської держави.

Список використаних джерел та літератури

1. Баран В. К. Україна: західні землі: 1939–1941 рр. / В. К. Баран, В. В. Токарський. – Луцьк, 2009. – 448 с.
2. Іжеляк Ч. Бої за Волинь у 1939 році. У пошуках правди / Ч. Іжеляк // Українсько-польський конфлікт на Волині в роки Другої світової війни: генезис, характер, перебіг і наслідки : матеріали Міжнар. наук. конф. : у 3 т. – Луцьк, 2003. – С. 109–126.
3. Ковалюк В. Р. Західна Україна на початку Другої світової війни / В. Р. Ковалюк // Укр. іст.журн. – 1991. – № 9. – С. 30–42.
4. Коваль М. В. Україна в Другій світовій і великій Вітчизняній війнах (1939–1945 рр.) / М. В. Коваль. – К., 1999. – 336 с.
5. Кучерепа М. М. Волинь: 1939–1941 рр.: навч. посіб. / М. М. Кучерепа, В. В. Вісин. – Луцьк. 2005. – 486 с.
6. Мельтюхов М. И. Советско-польские войны. Военно-политическое противостояние 1918–1939 гг. / М. И. Мельтюхов. – М., 2001. – 464 с.
7. Оглашению подлежит: СССР – Германия. 1939–1941: Документы и материалы. – М., 1991. – 367 с.
8. Політична історія України. XX ст. : у 6 т. Т. 4 / редкол. : І. Ф. Курас та ін. – К., 2003. – 584 с.
9. Руккас А. Українці у Війську Польському / А. Руккас // Історія в школі. – 2002. – № 7. – С. 68.

V. Dekhtyaruk

RED ARMY CAMPAIGN IN WESTERN UKRAINE ON SEPTEMBER 1939

The outbreak of World War II led to dramatic political and social changes in Western Ukraine, caused by the geopolitical situation in Central and Eastern Europe. The western part of Ukraine is known to have been one of the main objects of bargaining in the process of the Polish territory partition under the additional secret protocols to the treaties between Germany and the Soviet Union on August, 23 and September, 28 1939. Following the events in September 1939, Western Ukraine became a part of Soviet Ukraine. The politicians and historians of that time estimated that fact as the implementation of the eternal dream of many generations of

Western workers to reunite in single Ukrainian SSR. They interpreted the arrival of the Red Army as the «liberation.» And it was intended, as stated in the note of the Soviet government handed to a Polish Ambassador in Moscow on September 17, 1939, «... to protect the life and property of the population of Western Ukraine and Belarus», thus preventing territory occupation by the Nazi troops already at the beginning of World War II.

From September 1939 to June 1941 Western Ukraine was occupied and annexed by the Soviet Union. During that period fundamental changes in all life spheres of the region occurred: nationalization of enterprises, shift from market economy to planned economy, change of the ruling elites, prohibition of independent political parties and newspapers, mass repressions, reforms in education and health care. The totalitarian Stalinist regime exercised control over the media, education and economy. Significant movements of population also took place – the arrival of refugees from Poland occupied the Germans, coming of a large number of officials from the Soviet Union and four waves of deportation. Those transformations left their traces on the memory of local residents.

Key words: World war II, Western Ukraine, Soviet-German treaty, Soviet-Polish (September), war of 1939, Red Army, Vermaakt, the Polish army, Ukrainian front, shooting regiment, tank brigade.

W. Dekhtyaruk

KAMPANIA ARMIA CZERWONA W ZACHODNIEJ UKRAINIE WE WRZEŚNIU 1939 ROKU

W pracy przedstawiono przebieg zdarzeń podczas polsko-sowieckiej (wrzesień) wojny w 1939 roku na terytorium Zachodniej Ukrainy. Opowiada o walkach Armii Czerwonej, podczas comperigns wojskowych. Autor analizuje poziom armii potencjału, sprzętu, przywództwa i Losts wojsk polskich i boty, radzieckich.

Słowa kluczowe: II wojny światowej, Zachodnia Ukraina, traktat sowiecko-niemiecki, polsko-radziecka (wrzesień), wojna 1939 roku, Armia Czerwona, Vermaakt, polskiej armii, Frontu Ukraińskiego, strzelanie regiment, zbiornik pożarna.